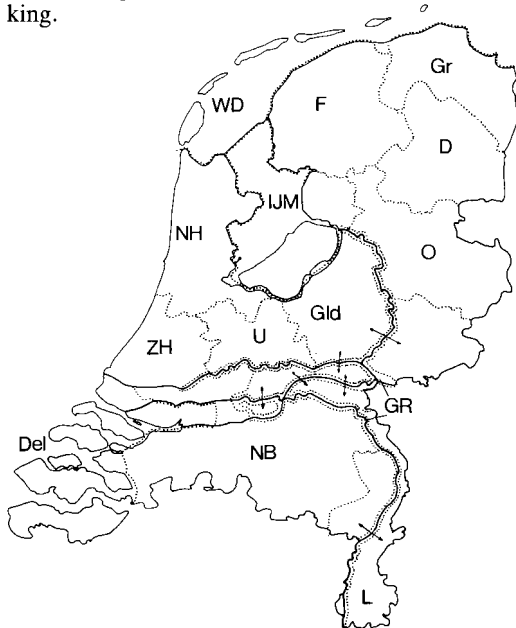

Watervogeltelling in januari 1984

Waterfowl census in January 1984

L. M. J. VAN DEN BERGH

Tussen 6 en 23 januari 1984 werd in ons land weer de jaarlijkse midwintertelling gehouden (voor de indeling van Nederland in districten zie figuur 1). Vooral in het begin van deze periode waren de weersomstandigheden ongunstig. Er woei dagenlang een stormachtige ZW-wind, terwijl er veel regen en natte sneeuw viel. Rond het midden van de maand waren er enkele dagen met minder neerslag, maar ook toen bleef het winderig. Op 19 januari luwde de wind en draaide deze naar NO. Dit bracht ons een korte koudeperiode met op 23 januari in vrijwel geheel Nederland flinke sneeuwval. Omdat dit de laatste dag van de telperiode was, zijn eventuele verschuivingen in de watervogelpopulaties ten gevolge van deze koude-inval nauwelijks van invloed geweest op het resultaat van de tellingen. Ondanks het slechte weer kan toch gesproken worden van een geslaagde telling. De vele waarnemers die regen, mist, storm en koude trotseerden om de vogels in hun gebied te tellen, wordt dank gezegd voor hun enthousiaste medewerking.

Figuur 1. Teldistricten in Nederland. *Counting districts in the Netherlands.*

Telresultaten

In vrijwel ieder verslag over de midwintertellingen kon de laatste jaren melding worden gemaakt van een stijgend aantal getelde gebieden. Deze tendens geldt ook voor 1984: er werden 23 gebieden méér geteld dan in 1983 (vooral in Noord-Holland en Zeeland). De verdeling van de gebieden over ons land wijkt weinig af van die in voorafgaande jaren (figuur 2). Tellingen van het open water van het IJsselmeer werden echter niet ontvangen.

De overvloedige neerslag in de eerste helft van januari maakte veel plaatsen in ons land tot geschikte voedsel- en rustgebieden voor watervogels doordat rond midden januari de Grote Rivieren en tal van beken en kleinere watergangen buiten hun oevers traden. De dagenlang aanhoudende zuidwesterstorm had op veel plaatsen langs de kust bovendien hoge waterstanden tot gevolg, waardoor veel kweldergebieden overstroomden. Toch leidde deze voor watervogels gunstige situatie niet tot recordaantallen vogels. Dit is waarschijnlijk veroorzaakt door het relatief zachte winterweer in Noord-Europa, waardoor veel vogels ten noorden en ten oosten van ons land bleven overwinteren. Voor enkele soorten duikeenden zal het ontbreken van gegevens van het open water van het IJsselmeer ook van invloed zijn geweest op de telresultaten. Toch mag het totaal aantal getelde watervogels, ruim 1 478 000, respectabel genoemd worden. De grootste concentraties werden aangetroffen in het Waddengebied (281 000), in de Deltawateren (233 000) en langs de Grote Rivieren (193 000); het aantal van 184 000 voor het IJsselmeergebied is zeker een onderschatting. Ook in de waterrijke graslandgebieden van Friesland en van Noord- en Zuid-Holland verbleven in de telperiode grote aantallen watervogels. In die provincies was de Smient zelfs talrijker dan de Wilde Eend.

De talrijkste watervogelsoorten in ons land waren ook nu weer Wilde Eend (349 000), Smient (316 000) en Meerkoet (295 000). Alleen de laatste soort werd in 1984 in groter aantal gezien dan in 1983, van beide andere

Tabel 1. Resultaten van de telling in januari 1984. *Numbers of waterfowl counted in January 1984.*

District	District	Gr	F	D	O	Gld	U	NH	ZH	NB	L	WD	IJm ¹	GRi	Del	Totaal
Aantal gebieden	Number of areas	21	44	18	39	28	56	107	40	31	7	30	28	31	113	593
Dodaars	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	2	24	90	44	65	60	298	38	34	1	64	124	108	2083	3035
Fuut	<i>Podiceps cristatus</i>	50	256	33	140	45	593	1101	431	39	1	50	2977	1357	8612	15685
Knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>	106	524	85	295	99	563	1673	976	101	0	18	248	2025	675	7388
Kleine Zwaan	<i>C. columbianus</i>	137	161	6	891	311	1490	285	309	303	0	298	432	2181	1152	7956
Wilde Zwaan	<i>C. cygnus</i>	31	294	21	22	0	1	73	6	48	0	6	222	309	23	1056
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	6	17	1	3	9	20	452	41	11	1	42010	773	77	7143	50564
Smient	<i>Anas penelope</i>	5968	91523	55	2991	701	7163	55878	23418	1156	2	44527	22332	11220	48825	315759
Krakeend	<i>A. strepera</i>	4	52	0	22	7	87	1041	483	67	0	20	596	93	468	2940
Wintertaling	<i>A. crecca</i>	190	1284	674	635	2166	234	2791	1987	1400	139	2184	663	3004	6760	24111
Wilde Eend	<i>A. platyrhynchos</i>	21462	37109	15273	17669	8687	7905	31336	21941	11262	3060	36401	27716	45781	63120	348722
Pijlstaart	<i>A. acuta</i>	3	44	1	128	33	4	39	15	56	0	5004	40	160	3297	8824
Zomertaling	<i>A. querquedula</i>	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Slobeend	<i>A. clypeata</i>	84	330	4	4	99	181	704	1721	851	0	299	201	389	2128	6995
Krooneend	<i>Netta rufina</i>	0	0	0	3	0	0	4	1	0	0	0	0	0	0	8
Tafeleend	<i>Aythya ferina</i>	608	1637	117	2061	388	936	8501	1478	1088	69	199	30981	15052	3637	66752
Witoogeend	<i>A. nyroca</i>	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Kuifeend	<i>A. fuligula</i>	522	3187	99	576	1056	2368	19329	4440	786	5	254	55878	7362	23118	118980
Toppereend	<i>A. marila</i>	1	34	0	13	7	4	2085	0	0	0	13718	18410	8	1245	35525
Eidereend	<i>Somateria mollissima</i>	0	0	0	3	0	0	108	0	0	0	129098	9	11	1271	130500
IJseend	<i>Clangula hyemalis</i>	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	26	3	0	12	45
Zwarte Zeeëend	<i>Melanitta nigra</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1793	1	4	631	2430
Grote Zeeëend	<i>M. fusca</i>	0	0	0	0	0	0	7	0	0	0	62	0	2	44	115
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>	26	28	48	72	5	44	227	136	6	0	438	2046	71	4206	7353
Nonnetje	<i>Mergus albellus</i>	21	179	1	206	13	72	228	162	0	0	28	641	709	89	2349
Middelste Zaagbek	<i>M. serrator</i>	0	100	0	0	0	0	101	12	1	0	290	71	0	3843	4418
Grote Zaagbek	<i>M. merganser</i>	114	656	62	255	21	122	697	180	6	3	178	2605	976	459	6334
Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	41	181	47	192	596	582	2751	1127	567	89	96	180	1704	3613	11766
Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	5889	18759	461	11467	4568	11705	47679	25641	3565	241	1549	16353	100347	46656	294880
Zwaan	<i>Cygnus spec.</i> ²	0	25	0	0	0	20	33	0	0	0	1	64	0	0	143
Zwemeend	<i>Anas spec.</i> ²	244	75	0	0	14	6	113	0	0	2	2885	0	0	382	3721
Duikend	<i>spec.</i> ²	20	0	0	0	0	0	56	0	0	0	0	0	0	0	76
Totaal	Total	35529	156483	17081	37692	18890	34160	177591	84543	21347	3613	281496	183568	192950	233492	1478435

1) onvolledige telling *incomplete count*; 2) niet gedetermineerd *not identified*

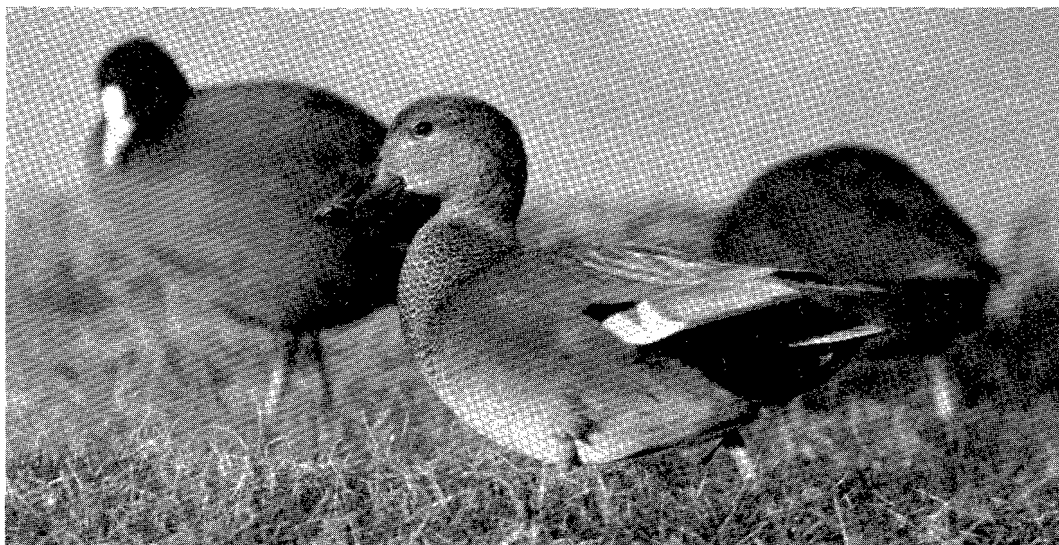
Figuur 2. Overzicht van de getelde gebieden in januari 1984.
Areas counted in January 1984.

soorten lag het cijfer dit jaar iets lager. Van de andere zwemeenden waren alleen Krakeend en Slobeend in groter aantal aanwezig dan in 1983. Voor de Krakeend werd zelfs een nieuw landelijk record van 2940 vogels gevestigd. Tot dusverre was het grootste aantal 2257 in januari 1983. Hiermee zet de stijgende tendens bij deze soort zich voort. Veel Krakeenden houden zich 's winters op in eendenkooien in het westen des lands.

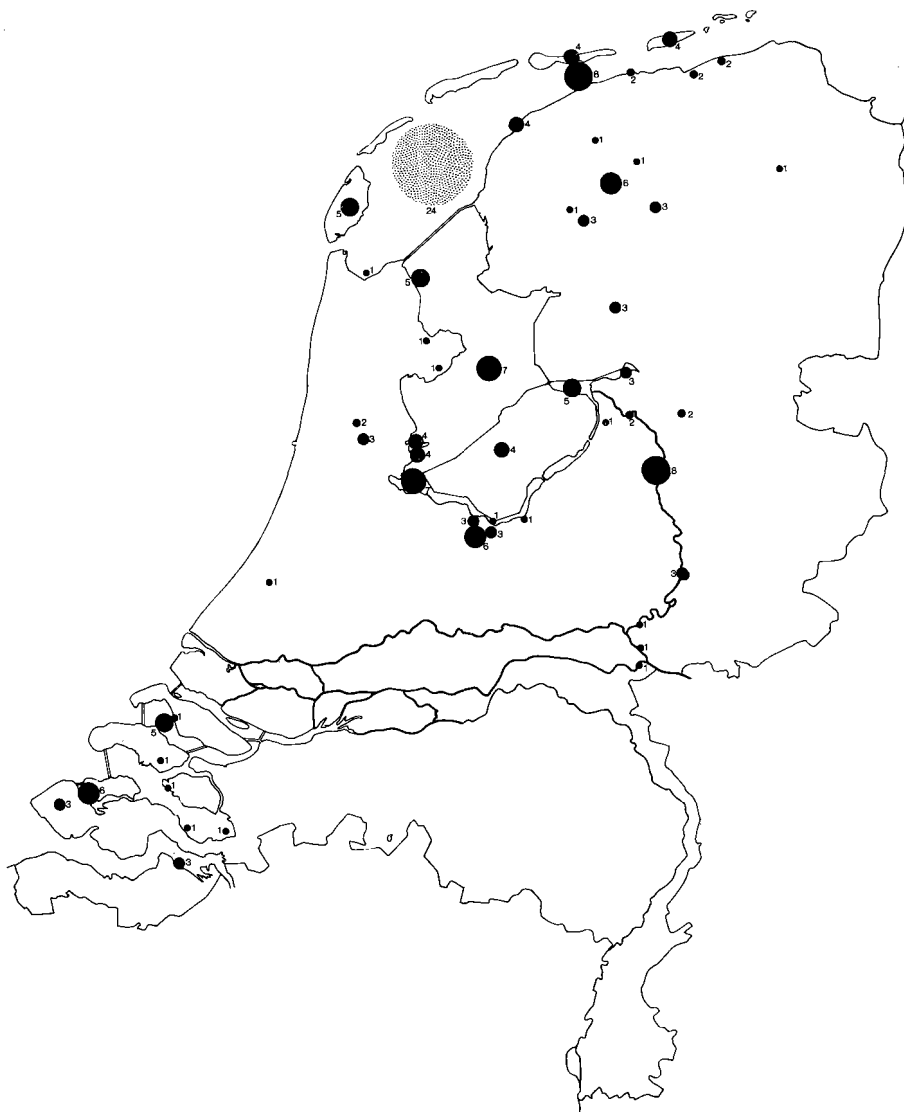
Het ontbreken van gegevens van grote delen van het IJsselmeer heeft in de eerste plaats een negatief effect gehad op de aantallen van Topper-eend, Brilduiker en zaagbekken. De andere duikeenden foerageren meestal niet zover uit de kust als deze en kunnen ook bij tellingen vanaf de oever vaak wel waargenomen worden. Voor Tafel- en Kuifeend lagen de aantallen dan ook in de normale orde van grootte. Hoewel de Topper-eend ook in de Waddenzee belangrijk minder werd gezien dan een jaar eerder, is het totaal aantal van 36 000 (130 000 minder dan in 1983) zeker veel te klein. Voor de Middelste Zaagbek lag het zwaartepunt (3800) nu in de Deltawateren. De Grote Zaagbek was het talrijkst in het IJsselmeergebied, waar er 2600 genoteerd werden. Van het Nonnetje werden er echter wat meer geteld dan vorig jaar. De soort was nergens in groot aantal aanwezig. Het relatief grote aantal (700) langs de Grote Rivieren valt op.

Eidereenden waren als gebruikelijk weer vooral geconcentreerd in het westelijk deel van de Waddenzee. Het landelijk totaal van deze soort wijkt nauwelijks af van dat in januari 1983. Het zwaartepunt in de verspreiding van de Bergeend lag ook nu weer in het Waddengebied, waar er 42 000 aangetroffen werden. Naast de Waddenzee vormden de Deltawateren eveneens een belangrijk gebied voor deze soort. Hier waren 7100 Bergeenden aanwezig.

Voor Knobbelswaan en Kleine zwaan lag het landelijk totaal 1200 respectievelijk 800 lager dan in 1983, maar de Wilde Zwaan was in groteren getale present. Veel hielden zich op langs de Grote Rivieren, in Friesland en in de IJsselmeerpolders.

Krakeend, 22 januari 1985, IJmuiden (Arnoud van den Berg). *Gadwall Anas strepera*.

Figuur 3. Overzicht van gebieden met normoverschrijdende aantallen watervogels in januari 1984 (IJsselmeer onvolledig geteld). De cijfers geven het aantal malen weer dat de 1%-norm in een gebied werd overschreden. *Important concentrations (1% level) in January 1984 (IJsselmeer incompletely counted).*

Deze midwintertelling was de vierde waarbij ook Fuut, Dodaars en Waterhoen werden geteld. Al deze soorten geven een aantalsstijging te zien (Fuut: 7825, 4562, 12 353, 15 685; Dodaars: 1714, 1698, 2083, 3035; Waterhoen: 6750, 11 001, 8640, 11 766), die vermoedelijk vooral moet worden toegeschreven aan het feit dat ieder jaar meer waarnemers opgave van deze soorten doen. De meeste Futen, Dodaarzen en Waterhoentjes werden in de Deltawateren

gezien. Futen waren ook in belangrijke aantallen aanwezig in het IJsselmeergebied (3000), langs de Grote Rivieren (1400) en in Noord-Holland (1100). Ons land blijkt voor deze soort een belangrijk overwinteringsgebied te zijn, vooral in zachte winters als 1982/83 en 1983/84.

Hoewel niet op het officiële telformulier voorkomend, geven veel medewerkers ook de aantallen op van andere watervogels. Vooral de Aalscholver neemt de laatste jaren als winter-

Tafel- en Kuifeenden. 22 januari 1985, IJmuiden (Arnoud van den Berg). *Pochard Aythya ferina* and *Tufted Duck A. fuligula*.

gast in ons land sterk toe, zodat informatie over verspreiding en aantallen erg belangrijk is. Wij hopen bij komende tellingen dan ook meer gegevens hierover te ontvangen. Op een nieuw te ontwerpen telformulier worden te zijner tijd ook meer soorten opgenomen.

Belangrijke concentraties in 1984

Bij de midwintertelling van 1984 werd in 54 gebieden de 1%-norm overschreden, waarbij dus sprake was van de aanwezigheid van een belangrijke concentratie van een watervogelsoort. In 20 gebieden betrof het juist 1%, in 21 gebieden werd veel meer dan 1% gehaald. De hoogste score behaalde hierbij de oostelijke Waddenzee (Bergeend 9800, achtmaal de norm). In acht gebieden waren voor twee soorten normoverschrijdende aantallen aanwezig, waarbij het IJmeer op kop ging (Tafeleend 15 000, zesmaal de norm; Kuifeend 5700, eenmaal de norm). Vijf gebieden herbergden voor drie of meer soorten normoverschrijdende aantallen. In deze categorie was de westelijke Waddenzee het rijkst met Eidereend (110 000, elf keer de norm), Topper-eend (14 000, negen keer de norm) en Bergeend (4500, vier keer de norm). In figuur 3 is duidelijk te zien dat de grootste aantallen vogels in de noordelijke helft van Nederland verbleven, een normaal beeld in een zachte winter.

Summary

The results of the waterfowl census in the Netherlands in January 1984 (593 sites) are presented. In total, 1 478 000 birds covering 28 species were counted. The most numerous species were Mallard, Wigeon, Coot, Eider, and Tufted Duck, of which over 100 000 each were counted. As a result of the mild winter, several species were less numerous than in a severe winter, like 1981/82. A peak number (2900) was seen in the Gadwall; large numbers were counted especially in some duck decoys in the western part of the country. Since January 1981, Great Crested Grebe, Little Grebe, and Moorhen are also being counted. From four censuses it appears that the Netherlands is an important wintering area for Great Crested Grebes. In 54 sites for one or more species, numbers of international importance were seen (fig. 3). But in fact there were much larger numbers present in the IJsselmeer area than counted, since we did not receive countings from the open water of that lake (very important habitat for Scaup, Goldeneye, Red-breasted Merganser, and Great Crested Grebe).

Literatuur

VAN DEN BERGH, L. M. J. 1985. Watervogeltelling in januari 1983. *Limosa* 58: 23-26.

L. M. J. van den Bergh, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Postbus 46, 3956 ZR Leersum

Aanvaard voor opnamè 30 januari 1986